

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรม

จัดทำโดย นายเทอดศักดิ์ บุญทศ
รหัส ๖๘๑๓๑๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” (นธป.) รุ่นที่ ๑๓
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรม

นายเทอดศักดิ์ บุญทศ^๑

บทคัดย่อ

แนวทางการขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการงบประมาณให้มีความโปร่งใส และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศลาว เวียดนาม จีน รวมถึงมหาสมุทรแปซิฟิก เพื่อให้มีศักยภาพในการพัฒนาโลจิสติกส์ระหว่างประเทศซึ่งนอกจากด้านการค้าแล้ว ภาคอุตสาหกรรมการผลิต เช่น โรงงานหรือนิคมอุตสาหกรรม Supply chain และการสร้างงาน ก็สามารถพัฒนาต่อยอดยิ่งขึ้นไปได้ และ ๒) เป็นการส่งเสริมการใช้หลักนิติธรรมในการพัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยว ลาว เวียดนาม จีน กัมพูชา โดยการใช้งบประมาณที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ รวมถึงเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละหน่วยงานอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมสรุปได้ดังนี้

การขับเคลื่อนและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้ ๑) การตรากฎหมายและระเบียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม ๒) การคุ้มครองสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชน ๓) การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและเท่าเทียม ๔) การพัฒนาบุคลากร (Human Resources) ๕) มิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ๖) การส่งเสริมธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม และ ๗) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน

การขับเคลื่อนและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภายใต้หลักนิติธรรมจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน สร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกภาคส่วน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ การขับเคลื่อนและการพัฒนา, เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน, หลักนิติธรรม

^๑ ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท นครหลวง แคปปิตอล จำกัด (มหาชน)

Driving and Developing the Border Special Economic Zone in accordance with the Rule of Law

Mr. Theadsak Boontos^๑

Abstract

This guidelines for driving and developing the border special economic zone in accordance with the rule of law aims to 1) use the rule of law in budget management to ensure transparency and maximum efficiency in developing the special economic zones that can connect to Laos, Vietnam, China, and the Pacific Ocean, in order to have the potential to develop international logistics. In addition to trade, the manufacturing sector, such as factories or industrial estates, supply chains, and job creation, can also be further developed and 2) promote the use of the rule of law in developing the tourism centers of Laos, Vietnam, China, and Cambodia by using the budget efficiently and effectively, as well as appropriately according to the needs of each agency, equally and fairly, which can be summarized as follows :

Driving and developing the border special economic zones in accordance with the rule of law is extremely important to create sustainability, fairness and benefit all relevant sectors. The important guidelines are as follows : 1) enacting clear and fair laws and regulations; 2) protecting the rights and participation of the people; 3) strictly and equally enforcing the law; 4) developing human resources; 5) social and environmental dimensions; 6) promoting good governance and social responsibility; and 7) developing standard infrastructure and facilities.

Driving and developing the border special economic zones in accordance with the rule of law will help create an environment conducive to investment, build confidence in all sectors, and lead to sustainable development that truly benefits the country and its people.

Keyword Driving and developing, Border special economic zones, Rule of law

^๑ Chief Executive Officer and President, Nakhonluang Capital Public Company Limited (Head Office)

บทนำ

แนวความคิดการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในส่วนของประเทศไทยนั้น ที่ผ่านมามีการศึกษามีความพยายามในการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมาตามลำดับ อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เป็นรูปธรรมเริ่มมีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น ภายหลังเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามามีการบริหารประเทศ และได้กำหนดเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจสำคัญ โดยได้เร่งรัดผลักดันให้การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการมีคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๗๒/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๗ เพื่อแต่งตั้ง “คณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ” (กนพ.) ขึ้น โดยมีหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมเป็นกรรมการ และเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยในการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ได้มีมติให้ความเห็นชอบพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษระยะแรกของไทยใน ๕ พื้นที่ เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ เชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านโดยใช้โอกาสที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดน และแก้ปัญหาความมั่นคงบริเวณชายแดนอันประกอบไปด้วย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (ติดกับประเทศเมียนมาร์) อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว (ติดกับประเทศกัมพูชา) พื้นที่ขานแดนจังหวัดตราด (ติดกับประเทศกัมพูชา) พื้นที่ขานแดนจังหวัดมุกดาหาร (ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา (ด้านสะเดา ด้านปาดังเบซาร์ ติดกับประเทศมาเลเซีย) โดยคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ได้เห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ รวม ๔ เรื่อง คือ ๑) สิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุน ๒) การให้บริการจุดเดียวแบบเบ็ดเสร็จ ๓) มาตรการสนับสนุนการใช้แรงงานต่างด้าว และ ๔) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากรในพื้นที่เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษและเชื่อมโยงในภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในส่วนการขับเคลื่อนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น รัฐบาลได้เร่งรัดให้มีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙ มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษครอบคลุมการพัฒนาพื้นที่ และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชั้นนอกตามแนวชายแดนเพื่อให้การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นไปด้วยความรวดเร็วและให้คำนึงถึงข้อกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การบริหารจัดการในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมิให้เกิดความขัดแย้งกัน และในขณะเดียวกันก็นำไปสู่ปัญหาการถกเถียงกันทางวิชาการและข้อพิจารณาถึงแนวทางสำหรับการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทยว่า สมควรจะเป็นไปในทิศทางใด จึงจะมีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อประเทศชาติและประชาชนในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษโดยส่วนรวมให้มากที่สุด (กองบรรณาธิการ สำนักกฎหมาย, ๒๕๕๙)

นโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในช่วงปีที่ผ่านมามีการดำเนินงานเพื่อต่อบัวตฤประสงค์ การเปิดพื้นที่เศรษฐกิจใหม่เชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้โอกาสที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนใต้ และแก้ปัญหาความมั่นคง อย่างไรก็ตามแผนกระตุ้นให้นักลงทุนเข้าร่วมลงทุนยังไม่บรรลุเป้าหมาย ขณะเดียวกันก็ยังไม่สามารถคลี่คลายความวิตกกังวลเกี่ยวกับปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่า ระหว่างชุมชนกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน การกระจายรายได้ ปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด ปัญหาจราจร สิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะและมลพิษ เป็นต้น เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Economic Zones - SEZs) ถือเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ การดึงดูดการลงทุน และการสร้างงานในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคที่มีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่ยั่งยืนของ SEZs ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่มาตรการจูงใจทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จะต้องอาศัยรากฐานที่มั่นคงของ หลักนิติธรรม (Rule of Law) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความยุติธรรม และความน่าเชื่อถือให้กับทุกภาคส่วน ดังนั้นจึงได้ศึกษาวิจัยโดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ใช้หลักนิติธรรมในการบริหารจัดการงบประมาณให้มีความโปร่งใส และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศลาว เวียดนาม จีน รวมถึงมหาสมุทรแปซิฟิก เพื่อให้มีศักยภาพในการพัฒนาโลจิสติกส์ระหว่างประเทศซึ่งนอกจากด้านการค้าแล้ว ภาคอุตสาหกรรมการผลิต เช่น โรงงานหรือนิคมอุตสาหกรรม Supply chain และการสร้างงาน ก็สามารถพัฒนาต่อยอดยิ่งขึ้นไปได้ และ ๒) เป็นการส่งเสริมการใช้หลักนิติธรรม ในการพัฒนาศูนย์กลางการท่องเที่ยว ลาว เวียดนาม จีน กัมพูชา โดยการใช้งบประมาณที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ รวมถึงเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละหน่วยงานอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม บทความนี้จะนำเสนอแนวทางในการขับเคลื่อนและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนโดยยึดมั่นในหลักนิติธรรมอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ หมายถึง พื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใดที่ได้รับการกำหนดและพัฒนาขึ้นมาภายใต้กฎหมายและการบริหารกิจการในลักษณะเฉพาะ ซึ่งภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวนั้นจะมีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของอสังหาริมทรัพย์เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการเสนอสิทธิพิเศษต่าง ๆ มากมาย เพื่อเป็นการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี การอำนวยความสะดวกในการดำเนินการและบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ตั้งแต่ระบบขนส่ง ระบบไฟฟ้า ระบบประปา นอกจากนี้ยังจัดให้มีกิจการสนับสนุนและกิจการต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดให้มีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมสุขอนามัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน เป็นต้น ซึ่งการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวนี้ถือเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมท้องถิ่นนั้นให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น (คณะกรรมการธิการเศรษฐกิจ การพาณิชย์และอุตสาหกรรมวุฒิสภา, ๒๕๕๖)

แนวคิดในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษได้พัฒนาขึ้นจากขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐพึงต้องส่งเสริมศักยภาพของธุรกิจภายในประเทศให้มีความสามารถในการแข่งขัน และเห็นว่ามีความจำเป็นต้องมีการปฏิรูปในหลาย ๆ ด้าน เช่น ระบบกฎหมาย ระบบบริหารราชการแผ่นดิน ระบบการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโครงสร้างภาษีอากร ระบบการเงินการคลัง นโยบายและมาตรการส่งเสริมอุตสาหกรรมและบริการ เป็นต้น ในการปฏิรูปดังกล่าว สามารถกระทำได้หลายทางด้วยกัน เช่น การเปิดเสรี (Liberalization) การลดกฎระเบียบ (Deregulation) การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ระดับท้องถิ่นและจากระดับสูงสู่ระดับล่างในสายการบังคับบัญชา (Decentralization) เพื่อลดอุปสรรคและข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่พร้อมทางด้านองค์ประกอบทางด้านกายภาพ ความเหมาะสมของพื้นที่ งบประมาณ การทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ นักลงทุน ควรมีการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อพิจารณาดำเนินการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษนำร่องถือเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและเป็นทดสอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาประเทศนอกจากนี้เขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่เฉพาะเพื่อรองรับการประกอบธุรกิจเริ่มต้นจากการจัดตั้ง “นิคมอุตสาหกรรม” (Industrial Zone) โดยมีวัตถุประสงค์เพียงรวบรวมนักประกอบการอุตสาหกรรมให้เข้ามาประกอบกิจการในพื้นที่เดียวกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการและเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น โดยการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้มาลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมรวมทั้งการจัดตั้ง “เขตอุตสาหกรรมส่งออก” (Export Processing Zone) และเพื่อประโยชน์ในการลงทุนและระดมทุนโดยตรงจากนักลงทุนต่างชาติ (Foreign Direct Investment) ซึ่งก็ส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ

ประการที่หนึ่ง นิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออก ถูกจำกัดประเภทของธุรกิจไว้เฉพาะ ส่งผลให้สามารถรองรับธุรกิจอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจได้ เช่น การเกษตรการท่องเที่ยว การขนส่ง การบริการ เป็นต้น

ประการที่สอง องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออกไม่มีอำนาจในการบริการแก่ผู้ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมส่งออกแบบเบ็ดเสร็จ จึงทำให้การให้บริการแก่ผู้ประกอบการล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพตามสมควร จึงเกิดการพัฒนาแนวคิด “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” (Special Economic Zone) เพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น โดยเขตเศรษฐกิจพิเศษมีสาระสำคัญ ๓ ประการคือ เขตพิเศษ ไม่จำกัดประเภทธุรกิจ โดยนอกจากอุตสาหกรรมแล้วผู้ประกอบการภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถประกอบธุรกิจ การเกษตร การปศุสัตว์ การประมง การท่องเที่ยว การขนส่ง การเคหะและการก่อสร้าง การวิจัยและการผลิตสิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูงตลอดจนการค้าและบริการผู้อาศัยและผู้ประกอบธุรกิจในเขตพิเศษต้องได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีอากรองค์กรบริการเขตพิเศษต้องมีอำนาจอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการและผู้อาศัยในเขตพิเศษทุกเรื่อง เพื่อให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ศิริทิพย์ ประเสริฐฐานนท์, ๒๕๕๒)

รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจจัดตั้งได้หลายรูปแบบ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับนักลงทุนโดยการให้สิทธิประโยชน์และกำหนดเงื่อนไขในการประกอบการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ ดังนี้

๑. เขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) หมายถึง การรวมกลุ่มเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายในการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่มลงให้เหลือน้อยที่สุด หรือเป็น 0% และใช้อัตราภาษีปกติที่สูงกว่ากับนอกกลุ่ม รวมทั้งการลดมาตรการการทำเขตการค้าเสรีในอดีตมุ่งในด้าน การเปิดเสรีด้านสินค้า (Goods) โดยการลดภาระที่มิใช่ภาษีเป็นหลัก แต่เขตการค้าเสรีในระยะหลัง ๆ นั้น รวมไปถึงการเปิดเสรีด้านบริการ (Services) ด้วย เขตการค้าเสรีที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ NAFTA และ AFTA (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๕๘ : ออนไลน์)

๒. เขตอุตสาหกรรมเสรี (Free Industrial Zone) หมายถึง พื้นที่ที่บริษัท ภายในประเทศ หรือบริษัทต่างชาติจัดตั้งขึ้น เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการ เพื่อแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ โดยมีมาตรการจูงใจเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างทางด้านภาษี

๓. เขตปลอดภาษี (Free Trade Zone) หมายถึง อาณาบริเวณที่อยู่ใกล้ท่าเรือหรือท่าอากาศยานที่อนุญาตให้นำเข้า โดยไม่ต้องเสียภาษี เป็นการนำเข้าเพื่อส่งไปยังประเทศที่สามหรือนำเข้าเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าสำหรับส่งออก จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าของประเทศนั้น เพื่อส่งไปขายแข่งกับตลาดโลกได้มากขึ้น (กรมการค้าต่างประเทศ, ๒๕๕๘ : ออนไลน์)

๔. เขตการค้าชายแดนเสรี (Free Border Economic Zone) หมายถึง เขตพื้นที่ ที่กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปหรืออุตสาหกรรมส่งเสริม และกิจการอื่นที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป หรืออุตสาหกรรมส่งเสริม (วิบูลย์ ตั้งกิตติภากรณ์, ๒๕๕๑)

๕. สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันมีโครงการนำร่อง ๓ พื้นที่ เกี่ยวกับการค้าชายแดนเสรี ได้แก่ อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาเขตพัฒนาการส่งออก (แปรรูป) (Export Processing Zone) ในประเทศไทย มีตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป หมายถึง (๑) อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบด้านการเกษตร การประมงจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทย เพื่อการทำแปรรูปในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในประเทศไทย หรือส่งออกไปยังต่างประเทศ และ (๒) อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบด้านการเกษตรภายในประเทศมาทำการแปรรูปในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อส่งออกจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปยังต่างประเทศ (ศิริเพ็ญ แต่ปรเมศามัย, ๒๕๔๙)

กฎหมายและนโยบายสำหรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

ประเทศไทยกำลังดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนทั้ง ๑๐ จังหวัดทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม ร่าง พรบ. เขตเศรษฐกิจพิเศษ กฎหมายเฉพาะที่เป็นกฎหมายแม่บทกำกับดูแลในเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษยังอยู่ในกระบวนการทางนิติบัญญัติ ซึ่งใช้ระยะเวลานาน เพื่อเข้าใจผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งแง่บวกและแง่ลบจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ การศึกษาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวทางของอาเซียน จึงมีความสำคัญยิ่ง (ปวิศร เลิศธรรมเทวี และคณะ, ๒๕๖๐)

การติดตามบทบาทการทำงานของสถาบันรัฐที่กำกับดูแลการทำงาน และมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ อาทิเช่น สำนักงานส่งเสริมการลงทุน (BOI) และมาตรการที่อยู่นอกเหนือจาก BOI จึงมีความสำคัญยิ่งเพื่อให้การดำเนินงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญดังกล่าวเพื่อลดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินมาตรการกระตุ้นการลงทุนของภาครัฐที่มีต่อประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเกี่ยวกับการถือครองและจัดการที่ดิน มาตรการจัดการแรงงาน มาตรการด้านสาธารณสุข เป็นต้น

๑. นโยบายการถือครองและจัดการที่ดินที่เกี่ยวข้องกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อสร้างฐานการผลิตเชื่อมโยงกับอาเซียนและพัฒนาเมืองชายแดน และอาศัยมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว ได้มีคำสั่งอย่างต่อเนื่องเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างรวดเร็ว เช่น

๑.๑ คำสั่ง คสช. ที่ ๗๒/๒๕๕๗ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๗

๑.๒ คำสั่ง คสช. ที่ ๑๗/๒๕๕๘ เรื่อง การจัดหาที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘

๑.๓ คำสั่ง คสช. ที่ ๓/๒๕๕๙ เรื่อง การยกเว้นการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการผังเมือง และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๙

นอกจากคำสั่งข้างต้น ยังมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีและประกาศจากคณะกรรมการนโยบาย การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ อาทิเช่น

๑.๔ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๘

๑.๕ ประกาศ กนพ. ที่ ๑/๒๕๕๘ เรื่อง กำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

๑.๖ ประกาศ กนพ. ที่ ๒/๒๕๕๘ เรื่อง กำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ ๒

จากนโยบายและคำสั่งการจัดหาที่ดินและการบริหารจัดการที่ดินเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ พิเศษดังกล่าว เป็นการให้เพิกถอนที่ดินจากป่าสงวนแห่งชาติ เขตป่าไม้ถาวร ที่ดินสาธารณะ และกฎหมายการผังเมืองกลายเป็นช้อยกเว้น โดยจัดหาที่ดินให้เป็นที่ราชพัสดุหรือให้แก่การนิคม อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ทั้ง ๆ ที่การใช้กลไกด้าน กฎหมายได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นวงกว้าง ประชาชนในพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการ จัดทำดังกล่าว จึงไม่นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ในระยะยาว นอกจากนี้ กระบวนการทำงานในการกำหนดเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษยังไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิใน ทรัพย์สินของประชาชนและไม่ได้ใส่ใจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ (ศยามล ไกยูรวงศ์, ๒๕๕๘)

๒. นโยบายส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

ปัจจุบัน เอกชนขอรับการส่งเสริมการลงทุนได้แล้ว โดย BOI ได้ออกมาตรการเสริมสร้าง แรงจูงใจอย่างต่อเนื่องให้กลุ่มนักลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของไทย จะเห็นได้จากประกาศ กท. ที่ ๔/๒๕๕๗ เรื่องนโยบายส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ที่จัดสรรสิทธิประโยชน์ ให้กิจการเป้าหมายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งเป็นไปตามประกาศ กท.ที่ ๑-๕/๒๕๕๘ โดยมาตรการ เพิ่มเติม คือ ประกาศกิจการเป้าหมายในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มเติมอีก ๑๐ ประเภท ตามประกาศ กท. ที่ ๑๗-๒๑/๒๕๕๘ และประกาศ กท. ที่ ๑-๔/๒๕๕๙ แต่สำหรับโครงการที่ไม่ได้รับการส่งเสริม จาก BOI ก็สามารถได้รับสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เช่น การลดอัตราภาษีเงินได้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน นิติบุคคลที่ประกอบกิจการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ มีการผ่อนปรนเงื่อนไขการจัดตั้งคลังสินค้า ทัณฑ์บน สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การจัดสินเชื่อ เพื่อการลงทุน และการเข้าถึงแรงงานต่างด้าวค่าจ้างขั้นต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑)

๓. นโยบายด้านแรงงานในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ เห็นชอบการจัดระบบการจ้างคนต่างด้าว สัญชาติเมียนมา ลาว และ กัมพูชา ที่เข้ามาทำงานในลักษณะแบบไป-กลับ หรือตามฤดูกาล ตามมาตรา ๑๔ แห่ง พ.ร.บ. การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๕๑ อีกทั้ง ร่างประกาศสำนัก นายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดท้องที่ สัญชาติ ประเภทหรือลักษณะงาน ช่วงเวลาหรือฤดูกาล หรือ เงื่อนไขที่คนต่างด้าวอาจขอรับใบอนุญาตทำงานได้รับความเห็นชอบ และอนุมัติจัดตั้งศูนย์บริการ

เบ็ดเสร็จ (OSS) ด้านแรงงาน ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้ง ๑๐ พื้นที่เรียบร้อยแล้ว (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ๒๕๖๐)

เนื่องด้วยความต้องการคนต่างด้าวที่เพิ่มมากขึ้น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๑ที่ผ่านมา จึงได้มีการประกาศใช้พระราชกำหนด การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากจำนวนคนต่างด้าวที่ทำงานในไทยเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ กราฟด้านล่างแสดงจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานในราชอาณาจักรไทย สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางานมีการคาดการณ์ว่า ความต้องการแรงงานจำแนกตามจังหวัดภายใน ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) จะมีอัตราที่เพิ่มขึ้น (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน, ๒๕๖๑) ประเด็นหลัก คือ การลดความต้องการบังคับใช้กฎหมายคนเข้าเมือง การแต่งตั้งหน่วยงานที่ช่วยในกระบวนการจ้างงานแรงงานให้แก่นักลงทุน และการปรับปรุงบทลงโทษแรงงานต่างด้าวที่กระทำความผิด

๔. นโยบายด้านสาธารณสุขในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ นำมาซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม และการหลั่งไหลของแรงงานต่างด้าว ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และปัญหาด้านสาธารณสุขเช่นกัน ตัวอย่างเช่น จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ผู้ใช้บัตรผ่านแดนเพิ่มขึ้น และคนงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนมี ๒๑๐,๑๒๔ คน แต่คาดการณ์ว่าที่เข้ามาทำงานจริงมีถึง ๖๑๕,๐๓๑ คน ส่งผลต่อปริมาณผู้รับบริการด้านสาธารณสุขที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต อีกทั้ง มีการคาดการณ์ว่าโรคที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในจังหวัดเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีทั้งโรคติดต่อ โรคที่เกิดจากการประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม โรคที่เกิดจากวิถีชีวิตอันเนื่องมาจากความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม การบาดเจ็บทางถนน โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมไปถึงปัญหาสุขภาพจิต (มูลนิธิพัฒนาสาธารณสุขไทย, ๒๕๕๙) หากเกิดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเต็มรูปแบบอาจส่งผลกระทบต่อภาระงานของกำลังคนด้านสุขภาพในอนาคต ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมแผนการรองรับปัญหาด้านกำลังคนในจังหวัดในส่วนของด้านสาธารณสุขในจังหวัดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนั้น พบว่ามีด้านสาธารณสุขทั้งหมด ๔๑ แห่ง จำแนกเป็น ๒ ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ และด้านอาหารและยา

หลักนิติธรรมโดยทั่วไป

คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม (๒๕๕๘) ระบุว่าหลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ลักษณะที่ดีของกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมหรือการกระทำใด ๆ หรือที่อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอุดมคติของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

รัฐต้องเคารพ ยึดถือ และปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมโดยทั่วไปหรือหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำใด ๆ จะมีลักษณะและสาระสำคัญไม่ครบถ้วนตามหลักนิติธรรมโดยทั่วไปดังกล่าว กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม หรือการกระทำนั้นยังใช้บังคับได้อยู่ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดรายละเอียดดังนี้

๑. กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน หมายความว่า การบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องใช้ถ้อยคำในลักษณะที่ชัดเจน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายนั้นหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่คลุมเครือไม่ชัดเจนเพราะจะทำให้สามารถตีความไปได้หลายนัย ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในการใช้การตีความกฎหมายต่อไป

อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่ากฎหมายจะต้องบัญญัติออกมาโดยไม่ให้มีการตีความเสมอไป ในบางกรณีการบัญญัติกฎหมายอาจจำเป็นต้องใช้ถ้อยคำกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการใช้การตีความในอนาคต เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามกาลสมัยก็ได้ อาทิ การที่กฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

๒. กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง หมายความว่า การบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องใช้ถ้อยคำที่มีความหมาย และเนื้อหาสอดคล้องต้องกันทั้งฉบับ มิใช่กฎหมายมาตราหนึ่งขัดหรือแย้งกับอีกมาตราหนึ่ง ทั้งที่ไม่ได้เป็นข้อยกเว้น หรือบทบัญญัติในตอนต้นบัญญัติไว้อย่างหนึ่ง แต่ในตอนท้ายกลับบัญญัติไว้เป็นอย่างหนึ่งตรงกันข้ามกันหรือไม่สอดคล้องกัน เช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความสับสนและก่อให้เกิดปัญหาการใช้การตีความกฎหมายได้

๓. กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล หมายความว่า กฎหมายที่บัญญัติขึ้นจะต้องมีเหตุผลและมีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายฉบับนั้น หากมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้บังคับกับประชาชนแต่ไม่สามารถอธิบายถึงเหตุผลที่ยอมรับได้ รวมทั้งความจำเป็นของการมีกฎหมายนั้น ๆ ย่อมทำให้กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ขาดน้ำหนัก ความน่าเชื่อถือ ไม่มีเหตุผล และจะทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากขาดความเข้าใจไม่เห็นความสำคัญของกฎหมายฉบับนั้น และอาจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวได้

๔. กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม หมายความว่า เจตจำนงของการมีกฎหมายในท้ายที่สุดคือ ความเป็นธรรม ซึ่งความเป็นธรรมดังกล่าว ย่อมไม่สามารถพิจารณาจากมุมมองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ หากแต่ต้องเป็นความเป็นธรรมสำหรับสังคมโดยรวม ดังนั้น หากกฎหมายบัญญัติโดยไม่ได้มีความมุ่งหมายเพื่อความเป็นธรรมแล้วย่อมเป็นกฎหมายที่ดี

๕. กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน หมายความว่า กฎหมายที่ดีจะต้องสอดคล้องและสนับสนุนหลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด รัฐหรือผู้มีอำนาจออกกฎหมายต้องไม่พรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น สิทธิในการรวมกลุ่ม สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการติดต่อสื่อสาร สิทธิผู้พิการ

อย่างไรก็ตาม หากมีความจำเป็นในบางสถานการณ์บางพื้นที่ รัฐสามารถบัญญัติกฎหมายมาจำกัดสิทธิบางประการได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุเท่านั้น

๖. กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย และสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี หมายความว่า กฎหมายที่บัญญัติขึ้นมานั้นจะต้องไม่เพียงแต่สามารถสนับสนุนต่อการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในสมัยนั้น ๆ ได้เท่านั้น หากแต่ต้องสามารถรองรับพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในอนาคตได้ด้วย ดังนั้น การบัญญัติกฎหมายจึงจำเป็นต้องบัญญัติให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

๗. กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติโดยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายและตามกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้ หมายความว่า ในการบัญญัติกฎหมายโดยหลักการจะต้องเป็นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย องค์กรหรือสถาบันอื่นจะบัญญัติกฎหมายได้ก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น ฝ่ายบริหารสามารถตราพระราชกำหนดได้เฉพาะในบางกรณี แต่ก็ต้องนำเข้ามาพิจารณาได้ฝ่ายนิติบัญญัติอีกครั้ง หรือฝ่ายบริหารสามารถออกกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ เช่น กฎกระทรวง เพื่อประโยชน์ในการใช้กฎหมายโดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายแม่บทที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติโดยหลักการ กฎหมายที่มีได้ตราขึ้นตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้จึงไม่ใช่กฎหมายที่ดีเพราะโดยสภาพอาจขาดการกลั่นกรองและตรวจสอบ

๘. กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล หมายความว่า กฎหมายจะต้องไม่บัญญัติผลร้ายหรือผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคลสำหรับการกระทำของบุคคลที่เกิดขึ้นแล้วและในขณะนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นผลร้ายหรือผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคลไว้สำหรับการกระทำความผิด เพราะหากให้กฎหมายมีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายแล้วจะทำให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมไม่สามารถเชื่อถือและไว้วางใจได้ว่าสิ่งที่ตนเองได้กระทำไปในปัจจุบันซึ่งชอบด้วยกฎหมายอาจกลายเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในภายหลัง

๙. กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิด หมายความว่า บทลงโทษที่จำเลยหรือผู้กระทำผิดได้รับจะต้องได้สัดส่วนและสมเหตุสมผลกับความผิดที่ผู้นั้นได้กระทำ กล่าวคือ หากเป็นความผิดที่ร้ายแรงบทลงโทษที่ได้รับก็อาจต้องรุนแรง แต่หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงบทลงโทษก็ต้องลดหลั่นลงไปตามสัดส่วน การกำหนดสัดส่วนบทลงโทษให้สัมพันธ์กับความผิดนั้น จะช่วยส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพด้วย

๑๐. กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและเคารพในกฎหมายและหลักนิติธรรม หมายความว่า บทบัญญัติของกฎหมายต้องสามารถกำกับควบคุมกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ต่อเนื่องโดยไม่เลือกปฏิบัติเพื่อให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ รัฐต้องส่งเสริมการให้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายและหลักนิติธรรมแก่ประชาชน เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับชั้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจตระหนักเห็นความสำคัญและเคารพในกฎหมายและหลักนิติธรรมอันนำไปสู่สังคมที่สงบสุขและเป็นธรรม

๑๑. กระบวนการนิติบัญญัติที่ดีต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผยโปร่งใสและตรวจสอบได้ หมายความว่า ประชาชนต้องมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการนิติบัญญัติได้เช่น สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับร่างกฎหมายในชั้นการพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีข้อมูลและสามารถแสดงความคิดเห็นรวมทั้งมีส่วนร่วมในการตรากฎหมายและตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

การเข้าถึงกระบวนการนิติบัญญัติอาจกระทำได้โดยการเผยแพร่เนื้อหาสาระของร่างกฎหมายและการพิจารณาในขั้นตอนต่าง ๆ ของฝ่ายนิติบัญญัติให้ประชาชนทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารเผยแพร่ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์

๑๒. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ หมายความว่า ในกรณีที่มีการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่โดยมีการนำคดีหรือข้อพิพาทขึ้นสู่การพิจารณาของศาลในกระบวนการยุติธรรม และศาลมีคำพิพากษา คำวินิจฉัยหรือคำสั่งแล้ว กฎหมายควรจะบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษา คำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้นมีโอกาสอุทธรณ์คำพิพากษา คำวินิจฉัยหรือคำสั่งดังกล่าวตามขั้นตอน และกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้

๑๓. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม หมายความว่า เมื่อประชาชนมีปัญหาข้อพิพาทที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาโดยกระบวนการยุติธรรม หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล จะต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก เช่น สามารถฟ้องคดีต่อศาลที่ไม่ห่างไกลจนเกินสมควร หรือสามารถฟ้องคดีเล็กน้อยด้วยวาจาต่อศาลได้

กระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินไปโดยไม่ชักช้า เพราะความยุติธรรมที่ล่าช้าย่อมเท่ากับการปฏิเสธความยุติธรรม เนื่องจากความล่าช้าทำให้เกิดความไม่แน่นอนซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมต้องมีน้อยที่สุดและเป็นไปตามกรอบเวลาที่เพียงพอสำหรับทำให้เกิดทั้งความรวดเร็วและรอบคอบในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรม

นอกจากนั้น ค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพราะประชาชนไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ เช่นใด ย่อมมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหากถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่หรือต้องการจะใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย ดังนั้น หากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายที่สูงเกินสมควรแล้วย่อมทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ จึงต้องมีช่องทางให้เช่น การดำเนินคดีในศาลแรงงานที่ไม่มีค่าฤชาธรรมเนียม การดำเนินคดีผู้บริโภคที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง การดำเนินคดีโดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในคดีแพ่งที่มีคู่ความร้องขอตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด หรือการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย

๑๔. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายความว่า การยุติข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทนั้น นอกจากการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมโดยปกติแล้ว ต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ เพื่อจัดการกับปัญหาที่หลากหลายด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารยุติธรรม และเพิ่มช่องทางในการระงับข้อพิพาท อันจะสร้างความปรองดองให้กับคู่พิพาท ใช้ทรัพยากรภาครัฐที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ

การระงับข้อพิพาททางเลือกได้แก่ การเจรจา การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม ข้อพิพาท การอนุญาโตตุลาการ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และยุติธรรมชุมชน

๑๕. นักกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ หมายความว่า นักกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ไม่อยู่ภายใต้อำนาจการสั่งการและการแทรกแซงจากผู้บังคับบัญชาหรือผู้อื่น เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การสั่งคดี การส่งคำร้องคำขอต่าง ๆ หรือการออกคำสั่งทางปกครองโดยปราศจากอคติไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๑๖. นักกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องซื่อสัตย์ สุจริตยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม หมายความว่า นักกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องบัญญัติกฎหมาย ใช้ตีความกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมาย โดยยึดเจตนารมณ์ของกฎหมาย หลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรมด้วย ซึ่งจะเป็นส่วนประกอบอันสำคัญทำให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม

ความสำคัญของหลักนิติธรรมในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

หลักนิติธรรม (Rule of Law) คือหัวใจสำคัญและรากฐานที่ขาดไม่ได้สำหรับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Economic Zones - SEZs) ที่ยั่งยืนและประสบความสำเร็จ การยึดมั่นในหลักการนี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความเป็นธรรม และประสิทธิภาพให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ นักลงทุน และประชาชนในพื้นที่ หลักนิติธรรมมีความสำคัญดังนี้

๑. สร้างความเชื่อมั่นและดึงดูดการลงทุน นักลงทุนโดยเฉพาะนักลงทุนต่างชาติ จะมองหาความมั่นคงและคาดการณ์ได้ในการดำเนินธุรกิจ หลักนิติธรรมทำให้เกิดความชัดเจนและโปร่งใสของกฎหมาย นโยบาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางธุรกิจ เมื่อกฎหมายชัดเจน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง และการบังคับใช้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ นักลงทุนจะมั่นใจว่าการลงทุนของตนจะได้รับการคุ้มครองและไม่มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ การสร้างความเชื่อมั่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดการลงทุนขนาดใหญ่และระยะยาวเข้ามาใน SEZs

๒. ป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ การขาดหลักนิติธรรมเป็นช่องทางสำคัญของการทุจริตคอร์รัปชัน การใช้อำนาจโดยมิชอบ และการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งบ่อนทำลายความเท่าเทียมและประสิทธิภาพของการพัฒนา หลักนิติธรรมจะสร้างกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ทำให้การดำเนินงานของภาครัฐโปร่งใส ตรวจสอบได้ ลดโอกาสในการเรียกรับผลประโยชน์หรือการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรม เมื่อทุกฝ่ายต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและมีกลไกในการตรวจสอบที่เข้มแข็ง การทุจริตจะลดลง ทำให้งบประมาณและทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๓. คุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน การพัฒนา SEZs มักส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเวนคืนที่ดิน การย้ายถิ่นฐาน หรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลักนิติธรรมช่วยให้มั่นใจว่าการดำเนินงานเหล่านี้เป็นไปอย่างยุติธรรม โปร่งใส และเคารพสิทธิมนุษยชน ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูล มีส่วนร่วม

ในการตัดสินใจ และได้รับการชดเชยเยียวยาที่เป็นธรรม หากเกิดผลกระทบ หลักนิติธรรมยังเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขข้อพิพาทหรือเรียกร้องสิทธิที่พึงมี

๔. ส่งเสริมความเป็นธรรมและเสมอภาคในการแข่งขัน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ การแข่งขันทางธุรกิจควรเป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรม หลักนิติธรรมกำหนดให้กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ต้องถูกบังคับใช้อย่างเท่าเทียมกันกับทุกผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นบริษัทขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กทั้งในประเทศและต่างประเทศ สิ่งนี้ช่วยป้องกันการผูกขาด การกีดกันทางการค้า หรือการให้สิทธิประโยชน์ที่ไม่ชอบธรรมแก่บางราย ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมการแข่งขันที่โปร่งใสและสร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืน

๕. สร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ ประเทศที่ยึดมั่นในหลักนิติธรรมในการพัฒนา SEZs จะได้รับความน่าเชื่อถือในสายตาของประชาคมโลกและนักลงทุนต่างชาติ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) และการเป็นประเทศที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งไม่เพียงช่วยดึงดูดการลงทุน แต่ยังส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และพันธมิตรทางการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความร่วมมือและโอกาสใหม่ ๆ ในอนาคต

๖. เพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขข้อพิพาท เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนด้วยกัน ระหว่างนักลงทุนกับภาครัฐ หรือระหว่างนักลงทุนกับประชาชนในพื้นที่ หลักนิติธรรมจะวางกรอบและกลไกในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน เป็นธรรม และเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะเป็นผ่านการไกล่เกลี่ย อนุญาโตตุลาการ หรือกระบวนการยุติธรรมในศาล การมีระบบที่น่าเชื่อถือช่วยให้นักลงทุนมั่นใจว่าจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และข้อพิพาทจะได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจที่ราบรื่น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น ไม่สามารถแยกออกจากหลักนิติธรรมได้เลย หลักนิติธรรมคือรากฐานที่ค้ำจุนทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เติบโตไปด้วยกันอย่างสมดุลและเป็นธรรม ทำให้ SEZs ไม่ใช่เพียงแค่แหล่งรวมการลงทุน แต่เป็นพื้นที่แห่งโอกาสที่ทุกคนสามารถได้รับประโยชน์ร่วมกัน

การขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรม

การขับเคลื่อนและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวทางที่สำคัญดังนี้

๑. การตรากฎหมายและระเบียบที่ชัดเจนและเป็นธรรม

๑.๑ กฎหมายเฉพาะสำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ : ควรมีกฎหมายแม่บทที่ชัดเจนและครอบคลุมเกี่ยวกับการจัดตั้ง การบริหารจัดการ การให้สิทธิประโยชน์ การแก้ไขปัญหา และการยุติเขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงการกำหนดโครงสร้างองค์กรที่มีอำนาจในการบริหารจัดการอย่างอิสระและมีประสิทธิภาพ

๑.๒ ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ : กำหนดกระบวนการทางกฎหมายที่โปร่งใสในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ การอนุมัติโครงการ การออกใบอนุญาต และการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อป้องกันการทุจริตและการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

๑.๓ กฎระเบียบที่สอดคล้องกับหลักสากล : มาตรการและกฎระเบียบต่าง ๆ ควรมีความสอดคล้องกับหลักปฏิบัติสากลด้านการค้า การลงทุน และสิทธิมนุษยชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนและภาคประชาสังคม

๑.๔ การทบทวนและปรับปรุงกฎหมาย : มีกลไกในการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและระเบียบให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสม่ำเสมอ

๒. การคุ้มครองสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๑ การเวนคืนที่เป็นธรรม : กรณีมีการเวนคืนที่ดินเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ต้องดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของผู้ที่ได้รับผลกระทบ รวมถึงการจัดหาที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยใหม่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๒.๒ การรับฟังความคิดเห็น : จัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริงและครบถ้วนก่อนการตัดสินใจในโครงการขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

๒.๓ การคุ้มครองแรงงาน : กำหนดมาตรการที่เข้มงวดในการคุ้มครองสิทธิแรงงาน ทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว ให้ได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม สภาพการทำงานที่ปลอดภัย และสวัสดิการที่เหมาะสม โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก

๒.๔ การแก้ไขปัญหาผลกระทบ : มีกลไกในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพของประชาชน

๓. การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและเท่าเทียม

๓.๑ ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย : การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นนักลงทุนรายใหญ่หรือผู้ประกอบการรายย่อย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือใช้ช่องว่างทางกฎหมายเพื่อแสวงหาประโยชน์

๓.๒ การป้องกันการทุจริต : สร้างกลไกและมาตรการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในทุกระดับของการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษ และดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง

๓.๓ การตรวจสอบและถ่วงดุล : มีหน่วยงานอิสระที่สามารถตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต

๓.๔ การอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกฎหมาย : การให้บริการ One Stop Service หรือการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ต้องเป็นไปภายใต้กรอบของกฎหมายและไม่สร้างภาระที่ไม่จำเป็นให้กับผู้ประกอบการและประชาชน

๔. การพัฒนาบุคลากร (Human Resources)

๔.๑ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

๔.๑.๑ ความรู้ความเข้าใจในหลักนิติธรรม : เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานใน SEZs ต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักนิติธรรม และยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริตและเป็นธรรม

๔.๑.๒ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน : พัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ การลงทุน การบริหารจัดการโครงการขนาดใหญ่ และการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท

๔.๑.๓ การฝึกอบรมด้านจริยธรรม : ส่งเสริมจริยธรรมและธรรมาภิบาลในการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

๔.๒ การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ : การประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา SEZs เช่น กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ควรประสานงานและทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด

๕. มิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social and Environmental Aspects)

๕.๑ การคุ้มครองสิทธิแรงงาน

๕.๑.๑ การบังคับใช้กฎหมายแรงงานอย่างเคร่งครัด : ต้องมั่นใจว่าแรงงานทุกคนได้รับสิทธิและสวัสดิการตามกฎหมาย เช่น ค่าจ้างที่เป็นธรรม ชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม และสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย

๕.๑.๒ การส่งเสริมกลไกการเจรจาต่อรองร่วม : สนับสนุนการรวมกลุ่มของแรงงานเพื่อการเจรจาท้องถิ่นกับนายจ้างอย่างเป็นธรรม

๕.๒ การจัดการผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๕.๒.๑ การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด : ต้องมีมาตรการควบคุมมลพิษ การจัดการของเสีย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

๕.๒.๒ การส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม : สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสะอาดและการพัฒนาพลังงานหมุนเวียน

๕.๓ การมีส่วนร่วมและผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น

๕.๓.๑ การให้ข้อมูลและการปรึกษาหารือกับชุมชน : ก่อนการดำเนินโครงการใด ๆ ควรมีการให้ข้อมูลและปรึกษาหารือกับชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและจริงใจ

๕.๓.๒ การชดเชยและการเยียวยาที่เหมาะสม : ในกรณีที่มีการเวนคืนที่ดินหรือผลกระทบอื่น ๆ ชุมชนควรได้รับการชดเชยและการเยียวยาที่เป็นธรรมและเพียงพอ

๕.๓.๓ การแบ่งปันผลประโยชน์ : พิจารณากลไกการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนา SEZs ให้กับชุมชนท้องถิ่น เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างงาน หรือการส่งเสริมธุรกิจขนาดเล็กในท้องถิ่น

๖. การส่งเสริมธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม

๖.๑ การกำกับดูแลกิจการที่ดี : ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล การกำกับดูแลกิจการที่ดี และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)

๖.๒ การพัฒนาที่ยั่งยืน : การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว

๖.๓ การร่วมมือกับภาคีเครือข่าย : สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ ในการขับเคลื่อนและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส

๗. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน

๗.๑ โครงสร้างพื้นฐานที่ครบวงจร : ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ สนามบิน ระบบสาธารณูปโภค (น้ำ ไฟ อินเทอร์เน็ต) และระบบสาธารณสุข (โรงพยาบาล โรงเรียน) ที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการรองรับการขยายตัวของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

๗.๒ มาตรฐานสิ่งแวดล้อม : การก่อสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต้องเป็นไปตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวด เพื่อลดผลกระทบต่อธรรมชาติและระบบนิเวศ

๗.๓ การเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน : พัฒนาโครงข่ายคมนาคมและโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน

๗.๔ การบริหารจัดการที่ดิน : การจัดสรรและบริหารจัดการที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักลงทุนสามารถเข้าถึงที่ดินได้อย่างสะดวกและเป็นธรรม

การขับเคลื่อนและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภายใต้หลักนิติธรรมจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน สร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกภาคส่วน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

สรุป

แนวทางการขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรม แนวคิดในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษได้พัฒนาขึ้นจากขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐพึงต้องส่งเสริมศักยภาพของธุรกิจภายในประเทศให้มีความสามารถในการแข่งขัน และเห็นว่ามีควมจำเป็นต้องมีการปฏิรูปในหลาย ๆ ด้าน เช่น ระบบกฎหมาย ระบบบริหารราชการแผ่นดิน ระบบการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโครงสร้างภาษีอากร ระบบการเงินการคลังนโยบายและมาตรการส่งเสริมอุตสาหกรรมและบริการ เป็นต้น ในการปฏิรูปดังกล่าว สามารถกระทำได้หลายทางด้วยกัน เช่น การเปิดเสรี (Liberalization) การลดกฎระเบียบ (Deregulation) การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ระดับท้องถิ่นและจากระดับสูงสู่ระดับล่างในสายการบังคับบัญชา (Decentralization) เพื่อลดอุปสรรคและข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่พร้อม ทางด้านองค์ประกอบทางด้านกายภาพ ความเหมาะสมของพื้นที่ งบประมาณ การทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ นักลงทุน รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ ดังนี้ ๑) เขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) ๒) เขตอุตสาหกรรมเสรี (Free Industrial Zone) ๓) เขตปลอดภาษี (Free Trade Zone) และ ๔) เขตการค้าชายแดนเสรี (Free Border Economic Zone)

การขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตามหลักนิติธรรมเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน การละเลยหลักนิติธรรมไม่เพียงแต่บ่อนทำลายความเชื่อมั่นของนักลงทุน แต่ยังสร้างความเสียหายต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และภาพลักษณ์ของประเทศในระยะยาว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่

๑. การปฏิรูปกฎหมายและระเบียบ : สร้างกฎหมายที่ชัดเจน ครอบคลุม และเอื้อต่อการลงทุน ขณะเดียวกันก็คุ้มครองสิทธิของประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยมีการทบทวนและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ

๒. การเสริมสร้างธรรมาภิบาล : พัฒนากลไกการตัดสินใจที่โปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล การตรวจสอบ และการแก้ไขข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการทุจริตและสร้างความยุติธรรม

๓. การพัฒนาบุคลากร : เพิ่มพูนศักยภาพและความเข้าใจในหลักนิติธรรมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

๔. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน : ส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคมและประชาชนในการติดตาม ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา SEZs

๕. การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม : การพัฒนา SEZs ต้องคำนึงถึงผลกระทบในทุกมิติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน

โดยสรุปแล้ว การขับเคลื่อนและการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงนั้น ไม่ใช่เพียงแค่การดึงดูดการลงทุนให้มากที่สุด แต่ต้องเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักนิติธรรม ซึ่งจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนในสังคม

บรรณานุกรม

- กรมการค้าต่างประเทศ. รายงานสถิติการค้าชายแดน/ผ่านแดน. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <<http://www.dft.moc.go.thJanuary>> , ๒๕๕๘.
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. เขตการค้าเสรี. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dtn.moc.go.th/web/147/index_th.asp?G_id=147> , ๒๕๕๘.
- กองบรรณาธิการ สำนักกฎหมาย. เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ : แนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย. จุลินิติ (ก.ค. - ส.ค. ๕๙), ๒๕๕๙.
- คณะกรรมการการเศรษฐกิจ การพาณิชย์และอุตสาหกรรม. รายงานของคณะกรรมการการเศรษฐกิจ การพาณิชย์และอุตสาหกรรมวุฒิสภา พิจารณาศึกษาเรื่อง ร่างพระราชบัญญัติเขตเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ๒๕๕๖.
- คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการวิชาการว่าด้วยหลักนิติธรรมแห่งชาติ และคณะอนุกรรมการบรรณาธิการหนังสือหลักนิติธรรม. หลักนิติธรรม The Rule of Law ความหมาย สาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๕๘.
- ปวรศร เลิศธรรมเทวี และคณะ. การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวทางของอาเซียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๐.
- มูลนิธิวิวัฒน์สาธารณสุขไทย. ปัญหาสาธารณสุขเขตเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิวัฒน์สาธารณสุขไทย, ๒๕๕๙.
- วิบูลย์ ตั้งกิตติภากรณ์, “เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตะวันตกภาคเหนือ และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือ,” บทบัณฑิตย. ๕๑ : ๙๕-๑๑๓ ; ธันวาคม, ๒๕๕๑.
- ศยามล ไกยูรวงศ์. การผังเมืองกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, ๒๕๕๘.
- ศรินทิพย์ ประเสริฐฐานนท์. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ. ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.
- ศิริเพ็ญ แต่ปรเมศมัย. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินของเขตเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ๒๕๖๐. ความท้าทายเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ๒๕๖๐.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ไฟล์นำเสนอ : นโยบายเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ปรับปรุงเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๑.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน. สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือที่วราขานาจักร ประจำเดือนมกราคม ๒๕๖๑. กรุงเทพฯ : สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, ๒๕๖๑.